

Տ Ա Ճ Կ Ը Հ Ը Յ Ք

Տանկահայաց քերթերում մեզ են բերուած Կիլիկեան արհաւիրքների մանրամասնութիւնները, որոնցից քաղուած ենք յետագաները:

Ա Տ Ա Ն Ա

Կոստոյած.—Չարդ, Թալան, հրդեհ, երեքը մէկ սկսած է Ապրիլ 1-ին ցերեկուան ժամը 4ին և տեւած է մինչև Ապրիլ 3 ցերեկուայ ժամը 10¹2, այն է ճիշդ 54 ժամ ամբողջապէս: Կեանքի կորուստը համադրւած 3000 հոգիէ աւելի կենթադրուի, շատերը այս Թիւր 6-7000-ի կը բարձրացնեն: Ասոնցմէ միայն 2-300 ը կը բաղկանայ Թուրքերէ, քիւրտերէ և Ֆէլլահներէ, որոնք ուղանուած են պաշտպանողական հայ ոյժերու կողմէ, ջարդի և Թալանի համար անոնց ըրած յարձակումներուն առէն, զանազան վայրերու մէջ: Մնացեալը, 3000 հոգի, կը բաղկանայ Հայերէ, կան նաև անկարևոր Թևոյ Յոյներ, Աւրապ-Աւ շաղներ և օտարականներ, ինչպէս նաև երկու ամերիկացի միսիսնարներ, Պ. Ռօճճէրս և Պ. Մօրէր, և ժէզուիթներէն Ֆրէր մը և չորս գերմանացի: Հայ ջարդուածներն են, ընդհանրապէս, փախուստի խուճապին պահուն փողոցները և քաղքին շրջակայքը դանուողները, անպաշտպան տուններու մէջ ձերբակալուածները, և հրդեհուած տուններու մէջ ողջ ողջ այրուածները: Առանայի և շրջականերու շուրջ 20000 հայու-Թիւրք ըստըտվին բնաջինջ պիտի ըլլար, եթէ մանաւանդ ու է կերպով ճողոպրելով մասնաւոր ապաստանարաններու մէջ չժողովուէին ու ինքնապաշտպանութեան գիմած չըլլային: Սոյն ապաստանարաններուն կարևորներն են.— 1. Ստեփաննոսի եկեղեցին, որուն մէջ խռնուած էր 2000 հոգի: 2. Ս. Աստուածածնայ եկեղեցին՝ 1500 հոգի: 3. Հայ բողոքականաց եկեղեցին՝ 1000 հոգի: 4. Ամերիկեան աղջկանց վարժարանը՝ 1000 հոգի: 5. Ժէզուիթներուն եկեղեցին, շէնքերը՝ աւելի քան 6000 հոգի: 6. Թրիփանիներու դորժարանը՝ 500 հոգի: 7. Գերմաններու դորժարանը՝ 500 հոգի: Այդ եօթը կարևոր ապաստաններուն առաջին հինգին ազատագրութիւնը կը պարտինք հայ երիտասարդներու, որոնք ամբողջ մեծ շրջանակ մը բռնած էին քաղքին կեղրոնին մէջ. այս պատճառով ազատեցան շատ մը օտարականներ ևս, որոնք յոյժ մեծ ներբողով և

շնորհակալութեամբ կը խօսին հայ քաջագործութեան վրայօք: Մնացեալ ապաստարաններու աղատագրութիւնը կը պարտինք Գերմաններու, Ամերիկացիներու և Թրիփաններու, ինչպէս նաև մասնաւորաբար ժէզուիթ Ֆրէրներու, որոնց ամբողջ քաղաքին աղատագրութեանը համար իր կեանքը դնող ու նոյն իսկ բազուկէն ծանրապէս վերաւորուող անգլիական հիւպատոսին, այդ աննման հերոսին մեր անհուն սէրն ու երախտիքը կը նուիրենք: Ապրիլ 3 էն սկսեալ դիակները կը հաւաքուին քաղաքին փողոցներէն ու կառքերով կը տարուին Սիյհան գետը կը թափուին: Սակայն ամբողջ քաղաքին մէջ սոսկալի գարշահոտութիւն կայ և շատ կը վախցուի մօտալուտ համաճարակէ մը:

Ատանայի շրջակայքը եղող գիւղերուն մէջ և ոչ մէկ չէ մնացած, ամբողջ ջարդուած են: Նոյնպէս ջարդեր գործուած են Օսմանիէի և Համիտիէի գիւղաքաղաքներուն մէջ, որոնց մանրամասնութիւնները տակաւին մեզ հասած չեն:

Թալան.—Ատանայի ամբողջ վաճառատունները, խանութները, բոլոր շուկան, բացի հայերուն պաշտպանութեան տակ եղող փոքրիկ մէկ շրջանի խանութներէն, բոլորովին թալլուած են, մինչև իսկ դրանոցանները, աթոռները, պարապ սնտուկները: Հարիւրաւոր տուններու կահ կարասիքը կողոպտուած են: Այսպէս ամբողջ քաղաքին վաճառականութիւնը սնանկացած է, և հրդեհէ աղատած տուններ բոլորովին դատարկ ու անբնակելի մնացած են:

Հրդեհ.—Այս է ահա ամենէն սոսկալին: Այնտեղ ուր գիւմադրութիւն տեսնուած է կոտորածին և թալանին հանգէպ թուրք խուժանը սկսած է անմիջապէս հրդեհել, այրել, աւերել ամէն ինչ: Զանազան կողմեր 1000 էն աւելի հայ տուներ այրուած, մոխիր դարձած են: Յոյները և օտարականները այսօր կարենոր կորուստ մը չունին. թուրքերէն 20-40 տուն հաղիւ կայ այրուած: Վաճառատուններ, խանութներ, մթերանոցներ, փրքրիկ բացառութեամբ մը, ամբողջապէս այրուած լծնցած են: Քրիստոնեայ ժողովուրդին ամբողջ շրջակայ ագարակները, այգիները, ամարանոցները քանդուած մոխիր դարձած են: Սոսկալի հրդեհներ ևս ձգուած են Համիտիէի, Օսմանիէի և այլ շրջակայ գիւղերու մէջ:

Տնտեսական կորուստ.—Գրեթէ ամբողջ շուկան կողոպտուած, այրուած, քանդուած է: Այրած տուներու թիւը 1000 էն աւելի է, որոնց մէջ շատ կը գտնուին 1000-1500 ոսկի արժողութեամբ շէնքեր: Գրեթէ ամբողջ հայերուն տակաւին չայրուած տուներու կահ կարասիքը պարպուած, դատարկած են: Շատ գործարաններ հիմնադատակ քանդուած են: Ամբողջ շրջակայ

ազարակներ, ամարանոցներ ևլն. փճացած են: Ընդհանուր շէնքի, ինչքի, սպրանքի կորուստը մօտաւորապէս երկու միլիոն սոկի կը հաշուէ, կորուստ մը որ 100 տարւումն մէջ չկըրնար դարմանուիլ:

Ներկայ վիճակը.—Երկու օրումն մէջ 100-ի չափ ընտանիք հոս հասան սովալլուէ վիճակի մէջ: Սակայն այս հոսանքը արգելուեցաւ. շոգեկառքը դադրեցաւ քանի մի օրումն համար, այն վախով թէ ժողովրդին բերած ահ ու սարսափը հոս ևս անտարակոյս կոտորածի մը տեղի պիտի տայ. հիմա ամբողջ արկածեալ հայութիւնը կը մնայ Ատանայի մէջ հազարաւորներով խռնուած բացօթեայ վայրեր, անօթի, մերկ, բոլորովին սովամահ վիճակի մէջ: Նոյնպէս համաճարակը շատ մօտալուտ է, եթէ անմիջական դարման չտարուի:

Ընդհանուր կացութիւնը.—Այժմ կառավարական միջոցները բաւական խիստ են: Ապրիլ 5-ին օտմ. պէյլէեկ մը Պէյրութէն 84 զինուոր հանեց հոս, որոնք ճամբուեցան: Երէկ ևս 150 իհ-թիյաթի զինուորներ զրկուեցան. կացութիւնը բարւոքած կը համարուի:

Կոտորածի դաւադրութիւնը.—Նախորդ տեղեկագրին մէջ դէպքին իբր թէ սկզբնապատճառ յիշած էի պատիւը բռնաբարելու համար յարձակում կրած հայ պատանիի մը երեք թուրք սպաննած ըլլալը: Սակայն ո՞վ այնքան տխմար է չհօշակելու չափ թէ միշտ անտեսանելի ձեռք մը, խորհրդաւոր ոյժ մը և կանխամտածուած դաւադրութիւն մը կայ այս սոսկալի, աննման ջարդին մէջ: Կառավարութեան անտարբերութիւնը արդէն բացայայտ է. կուսակալը և Ֆէրիզը կատարելապէս պատասխանատու են: Այս կերպ է նաև ընդհանուր հիւպատոսներու և օտարականներու համոզումն ու տեղեկագրութիւնը: Ո՞վ պիտի կտրէ այս անտեսանելի դաւադիր ձեռքը. ո՞վ պիտի չէզոքացնէ ու փճացնէ այս խորհրդաւոր դաւաճան ոյժը:

Տ Ա Ր Ս Ո Ն

Մեր առաջին տեղեկագրին մէջ (3 ապրիլ) ըսած ենք թէ քանի մը ժամէն Տարսոնի մէջ ևս պիտի սկսին ընդհանուր ջարդն ու կոտորածը: Մեր այդ տողերը գրուած պահուն արդէն ամէն բան սկսած է: Ատանայի կոտորածին իբրև մէկ նկարն է նաև Տարսոնի կոտորածը:

Կեանքի կորուստ.—Ատանայի վիճակը արդէն դործնական մեծ խրատական մը եղած էր Տարսոնի հայերուն: Խուճապը սկսելուն պէս ամէն որ կսկսի վազել ուղղակի Ամերիկեան Գո-

լէճի շէնքերը, միակ ապաստանարանը Հայոց համար: Գօլէճին մէջ իրարու վրայ կը դիպուն 4000-ի մօտ հայեր, որոնք կրնան ազատիլ թուրք խուժանին յարձակումներէն: Քաղաքին մէջ մնացած բազմութեան մէկ մասը ևս կրցած է որ և է կերպով ազատ մնալ: Կորուստին ընդհանուր թիւն անկարևոր է. 50-ի չափ կը հաշուի, որոնց մէջ սակայն ծանօթ անձնաւորութիւններ կան:

Հրդեհ և քալան.—Ամբողջ հայ թաղերը հրդեհի տրուած են: Այրուած տուններու թիւը 600-էն աւելի է, շրջակայ բոլոր ագարակները, ամարանոց ևլն. այրուած, լմնցած են: Թալանը ևս ամէն ինութհոստութեամբ ի գործ դրուած է, թէև ոչ Ատանայի չափ: Ընդհանուր անտեսական կորուստը 160,000 ոսկի կը հաշուուի:

Արկածալուրտ վիճակը.—Ճիշդ նոյնը Ատանայինն: Այժմ 3—4000 հոգի գօլէճին մէջ սովամահ ըլլալու վիճակին կը մատնուին: Անդորրութիւնը թէև վնաս չունի, սակայն տակաւին վատահոլութիւն չկայ:

Կառավարութեան դիրքը.—Տարոնի կառավարութիւնը ակնյայտնի թերութիւն մը չունեցաւ. բաւական աշխատեցան ամեն բանի տուածքն առնելու, սակայն չկրցան յաջողիլ:

Մ Է Ր Ս Ի Ն

Հոս ջարդ չեղաւ ու ո և է դէպք տեղի չունեցաւ: Տեղւոյն կառավարիչը էստատ պէյ այն աստիճան անձնազոհաբար աշխատեցաւ որ մեծ պատուոյ և պաշտօնի արժանի է: Տեղւոյն Միւֆթին, քաղաքապետը և հայ երեւելիներ ձեռք ձեռքի տուած կառավարչին հետ՝ Մէրսինը ազատեցին: Սոյն գործին մէջ անտարակոյս ամենէն մեծ դերը ունեցան օտար տէրութեանց հիւպատոսները:

Ներկայ կացութիւնը.—Քաղաքը արդէն կիսովին պարպուած է շոգենաւերու մէջ, Կիպրոս, Պէյրութ և այլ նաւահանգիստները լիախչելու: Սոսկալի խուճապ մը կայ Մէրսինէն չուելու, գէթ ո և է նաեւ մը մէջ իյնալու: Երէկ խուճապը աւելի ուստիկ էր, Բ. և Գ. զօրաբանակներուն Պոլսոյ վրա արշաւանքին մասին առնուած հեռագրին հետեանքով: Սակայն այսօր խուճապը անցաւ անգլիական, ֆրանսական և գերմանական զրահաւորներու ժամանումին վրայ: Կեանքի և ինչքի կորուստ չկայ: Միայն շրջակայ գիւղերէն Թէօմիւկի մէջ 15 հոգի չափ Հայ սպաննուած է, որուն համար ալ պէտք եղած միջոցները ձեռք առնուեցան: Այսու հանդերձ վաճառականա-

կան գործառնութիւնները ծանրապէս վնասուած են Ատանայի և Տարսոսի կորուստներէն:

Ի Ս Ք Է Ն Տ Է Ր Ո Ւ Ն

Իսթէնաէրունի մէջ ևս (Մէրսինի գիմաց) մեծ խուճապ յառաջ եկած է. և շրջակայ հայաբնակ զիւղերու մէջ մեծ հրդեհներ տեսնուած են: Կացութիւնը հանդարտեցնելու համար հոս ժամանող Տիւանա անգլ. զորահաւորը 60 զինուոր հանած է Իսթէնաէրունի մէջ:

Օ Գ Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր Ը

Մեր նախորդ յօդուածին մէջ օգնութիւն, օգնութիւն պօռացած էինք: Նոյնը կազազակներ հոս հարկւրապատիկ աւելի զօրաւոր ձայնով: Այժմ՝ քոլոր աշխարհիս վրայ բացառիկ տեսարանի մը առջև կը դանուինք: Անմիջապէս նպաստի և հանգանակութեան պէտք է ձեռնարկուի ամէն կողմ ուր սիրտ ունեցող մարդ կայ: Այս տեղէն ամէն ժամ հաց և ուրիշ ուտեստ կը ճամբուին: Ուրախ ենք որ երէկուան Պատրիարքարանի հեռագիրը մեզ ևս աւետեց թէ այս մասին պէտք եղածին ձեռնարկուած է: Ո՞վ պիտի չուզէ պատառ մը հաց գնել մէկուէն բերնին մէջ այն հազարաւոր արկածեալներէն որոնք այս անգամ ալ Աստուած մի արասցէ սովալլուկ պիտի մեռնին:

Կը վերջացնենք մեր տեղեկագիրը առանց ունի եղբարհացութեան. կարգացողը ամէն ինչ կրնայ ինքնիրեն դատել:

Լիմասոլ.—15 Մյս. Կիրակի. Կերնէի Լապիթօ գիւղին մօտ «Ասպօլրիսի» կոչուած տեղը, ծովեզերքը մարդու մը դիակը գտնուեցաւ: Դիակը փտտելու սկսած էր. գլխու գագաթին վրայ մորթ չունէր, ինչպէս որ կուծքն և ուսերը, ոտքերուն և ձեռքերուն ծայրերը և զիտը կերուած էին (հաւանական է որ ձուկերէ կերուած ըլլան), ձախ կողը գանակուած էր, ձախ զիտին մէկ կողմէն միւս կողմն անցած գնտակի նշան կար. տաքիքով միջակ և կտրճահատակ էր, հագած զգեստները լաւ դերդաստանի մը դասակարգէն ըլլալը կ'այտնէին: Լիմասոլի կառավարիչը կառավարական ըսիշիլին հետ դիակը քննելով, որոշում տուին որ Կիլիկիոյ ջարդերուն զոհ մ'է ծովը նետուած:

Ուրիշ դիակ մը.—Երկուշաբթի ևս Կերնէի քով «Նիսակի» ծովեզերքը 8 տարեկան Հայ օրիորդի մը դիակը գտնուեցաւ. կառավարութեան կողմէ պէտք եղած քննութիւնն ըլլալէ յետոյ, ոստիկանութիւնը թաղելու տարաւ.—Երրորդ դիակ մը գտնուելէ վերջ, համոզում գոյացուեցաւ թէ Կիլիկիոյ ջարդէն առաջ կուգան, որոնք Թուրքերը հարկւրներով ծովը նետած

էին: Հաւանաբար ուրիշ դիակներ այլ կրնան գտնուիլ Կերնէն ծովեզերքը. այս առթիւ Միւթէսարըիֆն ոստիկանութեան յանձնարարեց որ ծովեզերքը քննէ:

Դիակ մը Այ Էրէքդիտօ կոչած տեղը. — Զորեքշարթիօր Այ Էրէքթիդոյի ծովեզերքը 50 տարեկան մարդու մը դիակը գտնուեցաւ, որուն գլուխը վեցհարուածեանի վէրքերը կային: Կերնէի մէկ քանի նաւապետներ որոնք այս շաբաթ Անատօլուէ կուգային, կըսեն թէ ծովու վրայ շատ մը մարդոց դիակներ կըոգային:

Լէֆթէ եւ Քարբաղ մարդկային դիակներ. — Մարդկային կմախքներ գտնուեցան ծովեզերքը, որոնց մասին Նիքոսիոյ միւթէսարըիֆը լուր ունի թէ Լէֆթէի Բենտաղիա կոչուած տեղը գտնուած են: Այս գիւղին պահապանը մարդու գլուխ մը գտաւ մարմնէն զատուած. կառավարութեան բժիշկն որոշում տուած է թէ 18 տարեկան երիտասարդի մը կըպատկանի: — Ֆամակուսթայի միւթէսարըիֆին հեռագիրներէն կիմացուի թէ շատ մը մարդկային դիակներ գտնուած են Քարբաղի ծովեզերքը (Կիպրոս):

Աւառաօրիւն Գոնիա Համիտիէի մէջ. — Գոնիա, Համիտիէի մէջ Ապրիլ 6-ին խել մը Թուրքեր յարձակում գործեր են տեղւոյն Հայոց վրայ և այս միջոցին 2 Հայեր մեռեր և 3 հոգի ալ վիրաւորուեր են: 100 Հայեր կառավարական պաշտօնատուներ ապաստանած են, իսկ տուներ և խանութներ թալանի տրուեր են: Ժողովուրդն իր մերկ և խեղճ վիճակը կտեղեկացնէ Կառավարութեան: Այս հեռագիրն Օսմ. Խորհրդարանի նախագահութեան ուշադրութեան յանձնուած է, իսկ խեղճ ժողովրդեան օգնութիւն մը պիտի ըլլայ նպաստի սնտուկէն:

— Կիւրինի մէջ ալ շրջականերու դէպքերէն գործերը դարած և 2000 կարօտ անձեր անգործ և անօթի գթութեան կարօտ վիճակի մէջ մնացած են: Անոնք ալ Պատրիարքարանէ օգնութիւն կխնդրեն:

Ազգ. Պատրիարքարան հետեւեալ հեռագիրները եկած են, որոնք երէկ կարգացուեցան Խառն Ժողովի մէջ. —

Լազըքէ, 14 Ապրիլ. Մինչև այսօր հրդեհէ վնասուողներութիւնը 3000 ի հասած է, շոգենաւերը հետզհետէ լեռներէն հաւաքելով բազմութիւնը, ուրիշ տեղ կփոխադրեն: Վերջին աստիճան թշուառութեան մէջ են, ձեր անմիջական օգնութեան և գութին կոպտութի:

Լազըքէ, 14 Ապրիլ. Քէսապի շրջակաները 1500 տուն

թաւանի և հրդեհի տուին: 1000 ի չափ ընտանիքներ վնասուեցան, որոնց կէսը առաջնորդարանը պատսպարուած է: Նրեք օր է անօթի և մերկ վիճակի մէջ են: Թէև կառավարութիւնը օգնութեան հասած է, սակայն միայն ատիկա չի բաւեր, մարդասէքներու և Պատրիարքարանի ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք և կ'անդրենք որ կարևոր նպատակ մը անմիջապէս փութացնէք: Մանրամասնութիւնը նամակով կ'ստանաք:

Մէրօիճ.—Այսօր 3 օր կ'ընէ Ատանա քարուքանդ դարձած է. ջարդ, աւարառութիւն, տուները, խանութները կոտորելով թաւանել և անկէ վերջը կրակի տալ, և դեռ չի գիտցուիր թէ ինչ հրէշային բաներ տեղի կ'ունենան. երկու օր առաջ այս տեղէն մեկնողներ ոտիպեալ միւս թրէնով վերադարձան. Ատանա երթալէ վերջ կայարանէն շուկան չեն կրցած մտնել այնքան քարսափելի է եղեր կացութիւնը, և ցարդ կշարունակէ ատիկայ, ոչ Ատանայէն եկող կայ և ոչ այստեղէն մեկնիլ կրցող. երէկ թրէնը դալու ժամանակ 3 հատ կայարանի պաշտօնեայ դարնուած է և փախչելու համար կայարան եկած շատ մը Հայեր. ասոնք դեռ Ատանայի կայարանի մօտ տուն ունեցողներն են, ներսերէն որ և է լուր չի կայ ոչ որ տեղէն չի կրնար կոր շարժուիլ կ'ըսեն. այդքան պաշարուած են խեղճեր: Այս տեղէն և Տարսոնէն 2-300 զինուոր գնաց, բայց ատոնք ալ թուրք խուժանին միանալով աւարառութիւններ կ'ընեն եղեր և արդէն ուրիշ ինչ պիտի սպասուէր որ: Գրիչս առաջ չերթար աւելի տեղեկութիւններ տալու զի այս միջոցիս մենք ալ մեծ մտաւանջութեան մէջ ընկած՝ չենք դիտեր ինչ ընելիքնիս. արդէն Ատանայէն յոյս չիկայ. այսօր ճիշդ 3 օր է որ և է թղթակցութիւն տեղի չունենար, ոչ փոստով և ոչ ալ հեռագրով. այս տեղէն զրկուած անհամար հեռագիրներ վար կը դրուին եղեր Ատանայի վալի ըսուած շանսատակ ըլլալէք արարած է որ չէ ուզած խուժանին առաջըր առնել զինուորներով, և աւելին ինք զրգած է կ'ըսեն զանոնք:

Երեկ հեռագրով հաց ուղեր են բանուորներու համար, արդեօք խեղճ Հայերը եթէ երբէք ողջ մնացած են, անօթութենէ չեն մեռնի. Աստուած իմ, այս ինչ փորձանք է որ բացեր են խեղճ Հայերու գլխուն, կարծես չէր բաւեր այնքան թափուած արիւններ:

Անգլիական հիւպատոսը որ փութացած էր կացութեան վերահասու ըլլալու, բաւական ծանր կերպով վիրաւորուեր է ձախ թւէն. ասիկա հեռագիր եկած ըլլալուն համար յայտնի է:

Նրիքան եղբայրներու գործարանին մէջ 2-3000 Հայեր ժողովուած կը պաշտպանուին եղեր, բայց նոյն այդ հսկայ տեղն

ալ կրահելու սպառնալիք բրած են եթէ չի յանձնուին Հայերը. Նոյնպէս անհամար ժողովուրդ խռնուած է երկու հայ եկեղեցիներու մէջ և կը պաշտպանուին եղեր, բայց չի գիտցուիր թէ մինչև որ աստիճան պիտի կրնան զիմադրել. արդեօք ցարդ անձնատուր չեղան. անօթութութիւնը մէկ կողմէն, փամփուշտներու սպառումը միւս կողմէն դէմ դնելու անկարող վիճակի մէջ կը ձգեն խեղճերը:

Հիմալ ժամը 4 (Ը. Թ.) Ատանայէն թռէն չէ կրցած մեկնիլ: Տարսոնին անհամար մարդիկ հոս եկան, հոս ալ ամէն ոք իր տունը քաշուեցաւ վախէն. կը վախցուի ջարդէն. սոյն նամակը հաղիւ կրնամ կոր յանձնել աւստրիական նամակատան, այդքան գէշ է վիճակնիս. ալ երեւակայեցէք:

Սարգիս սիմեոնեան

Անգլիական զօրեւրուց ցամաք ելլելը.— Նոյն թղթակիցը կը հեռագրէ. — Վերջին օրերուս անգլիական «Տիանա» յաճանաւը երկու անգամ ջոկատներ հանեց Ալեքսանտրէթի ցամաքը, անգլիական հիւպատոսարանը և ժողովուրդը պաշտպանելու համար: Թուրք զինուորական իշխանութիւնը պէտք եղած ոյժը չունին: Ալեքսանտրէթ և շրջակայքի ամբողջ ժողովուրդը, եկեղեցիները, վանքերը և հիւպատոսարանը փախած է: Չքաւորութիւնը խիստ մեծ է, և օտար մարտանաւերը կարելի եղածը կրնեն մեղմացնելու կարօտութիւնը և սովամահ չընելու համար խեղճերը:

Հայոց քաղը Սիւրիայ մէջ.— «Նայէ Ֆրայէ Բրէսէ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Կ. Պօլսէն Բշ. օրուան թուով. —

Ալեքսանտրէթէն եկած հիւպատոսական հեռագիրները կացութիւնը խիստ տագնապալից ցոյց կուտան: Ապրիլ 16 էն ի վեր (Ն. Տ.) Հալէպի ճամբուն վրայ գտնուող Բրհան քաղաքը բոլորովին այրացաւ եղած է և Հայերը ջարդուած են: Բայետի մէկ մասն ալ հրոյ ճարակ եղած է: Ջարդերը կը կատարեն քիւրտերն ու չէրքէզները: Վարկեապը, Աթիք, Քէսապ, Էնչպէս նաւ Ալեքսանդրէթի շուրջը գտնուող գիւղերը մասամբ այրած փճացած են և Հայերը ջարդուած, Հայ կիներն ու աղջիկները առևանգուած և բռնաբարուած են: Ալեքսանդրէթէն 15 քիլոմէթր հեռի Տէօրթ-Եօլի մէջ 7000 բնակիչները պաշարուած են Քիւրտերէն և Չէրքէզներէն, որոնք կուղեն սովամահ ընել զանոնք: Տեղական իշխանութիւնը մատերնին անգամ չեն շարժեր և անտարբեր կգիտեն այս վայրագութիւնները:

Ապրիլ 20-ին անգլիական «Բըայըմֆ» մարտանաւուն հրամանատարը Թուրք զինուորական հրամանատարին հետ Տէօրթ-

եօլ գնաց, արթնցնելու համար Միւթէսարը՛քը որ թշնամութիւնները դադրեցնելու աշխատի: Բայց Միւթէսարը՛քը բնաւ չշարժեցաւ իր աեղէն: Անգլիական, ֆրանսական, իտալական մարտանաւերուն հրամանատարներուն ճնշումին հետեանքով, օսմանեան շոգենաւ մը զօրքերով Տէօրթ-եօլ զրկուեցաւ պաշարեալ Հայերը զրկելու համար:

Պէյլանի մէջ Զէքքեզ հրոսակախումբեր երեան ելլելով, կրակի տուին Պէյլանի հովիտին մէջ գտնուած զիւղերը և թալլեցին ամէն բան

Կառավարութիւնը նպաստ կը կացցնէ.—Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը Պօլսոյ մէջ ծագած աեաքսիօնէն շարժումին օրը Ատանայի մէջ ջարդի նշանը տրուած է: Տակաւին որոշապէս չենք գիտեր թէ՛ այս երկու զէպքերուն մէջ ու է առնչութիւն կը գտնուի: Բայց կարգ մը նշաններ ցոյց կուտան թէ՛ Ատանայի իսլամները օգտուելով մայրաքաղաքին մէջ տիրող անիշխանական վիճակէն, աւելի կատաղի թալիով մը ջարդի ու թալանի տուած են տեղւոյն Հայերը և նոյն իսկ օտարազգիներէն ոմանք: Անշուշտ կառավարութիւնը, ոչ այլ ևս Նլաքեան, պէտք եղած քննութիւնը բանալով զէպքին հեղինակները երեւան պիտի բերէ և խոտիւ պիտի պատժէ զանոնք, այս առթիւ ճշդելով տեղական ապիկար կառավարութեան պատասխանատւութեան բաժինը: Հետեաքսար կառավարութեան պարտքն է ժամ առաջ օգնութիւն հասցնել կոտորածէ ազատող խեղճ Հայերուն որոնք անօթութեան մոտանուած են:

Տարսն. Ապր. 8. Զատիկն անցաւ, և չորեքշաբթի կէսօր փող մը հնչեց Տարսոնի զինուորական միթերանոցէն: Ոչ—քրիստոնեայ ընտկչութեան բազմութիւն մը խռնեցաւ միթերանոցին առջև: Անմիջապէս միթերանոցը բացուեցաւ և զէնք ու ռազմամթերք բաժնուեցան նոյն ամբոխին: Ասոր պատճառն երբ հարցւցինք, քանի մը միամիտ այլազգիներէ իմացանք թէ Ատանայի մէջ շփոթութիւն ծագեր է և այս նորակազմ վաշտն հոն երթալու և ապաստամբները զարնելու կը պատրաստուի: Սակայն այս զինաբաշխութիւնն այնքան հապճէպ ու շփոթ կերպով կատարուած էր որ շատ մը սրիկաներ իրենց անունը գրել չտուած՝ կամաւորի կամ զինուորի կեղծ պատրուակի մը տակ զէնք ու ռազմամթերք առած ու հեռացած էին:

Հետեւեալ հինգշաբթի առաւօտեան ճեպընթացին ժամանումին, կայարան գտնուող հազարաւոր ոչ—քրիստոնեաներուն մէջէն ազմուկներ կ'լսուէին «Ատանան հրոյ ճարակ եղած է, մենք ինչո՞ւ ան փոյթ մ'նանք, մենք ալ Տարսոնը

վառենք», աղմուկն որ լսեցին հոն գանուող Հայերն ահուգողով իրենց տունը վազեցին, նոյնպէս շուկայի մարդիկ իրենց խանութները գոցեցին:

Կառավարութիւնը պատուհասին առաջին առնելու մըտքով իւրաքանչիւր փողոցի համար տասնական զինուած հսկողներ կարգեց, որոնց մէջ կգտնուէին մեկ—երկու Հայեր, անգէն: Կասկածելի մարդերը շուկային ու թաղերուն մէջէն կլանէին և խաղաղութեան հոգ կտանէին: Նոյնպէս դրուած էին երկու զինակիր հսկողներ Ամերիկեան Գօլէճին դուռը, ու քանի մը հոգի ալ բոլորգիքը:

Ուրբաթ առաւօտ, ժամ 2-ին, ճեպընթացին ժամանումին աղաղակ մ'է որ փրթաւ կայարանէն: Հաղորաւոր զինուած հրոսակներու աղաղակն էր: Կխուժէին Տարսնի վրայ դայն կողոպտելու և աւերելու: Չեմ գիտեր անոնք ի՞նչպէս յաջողեցան կառավարական հսկողութիւնն ստանալու: Հայոց թաղն հասած ու իրենց վայրագ գործին սկսած էին:

Հիմա կոտորածը սկսած էր: Ահեղ ու խառնաշփոթ աղաղակ մը կը արձրանար երկինք, յարձակող խուժանին գոռումը, զէնքերու որոտումը, տունը թալլող թշուառ Հայերուն գոչումը, ամուսինը սպաննուած այրիներուն ողբ ու լացը, եղբայրներ և զաւակներ կորսնցնող այրերուն հեծեծանքը, որը մնացած զաւակներուն ճիչ կոծումը սարսափ ու կոկիծ կսփռէին ամէն կողմ:

Ժամը 4 էր, և ահա յարձակող այն գազաններու ճիրաններէ պրծող թշուառներու խումբ մը բոյնը քանդուած թռչնիկներու երամ մը, որսորդներէ հալածուող եղնիկներու նման կլաղէին դէպի Ամեր. Գօլէճ: Թշուառութեան յետին ծայրը հասած, երկիւղի ու տաղնապի մէջ կորսուած իրենց մարդավայել ընթացքը ու դերքը, այրեր բոքիկ, կիներ հերարձակ, երիտասարդներ կորաքամակ, օրիորդներ թալուկ ու դունատ կփութացնեն իրենց գողգոջ քայլերը: Նոյնպէս ծնողը իրենց մանուկները շալկած, ոմանք անոնց ձեռքերէն բռնած, երկիւղին սաստկութենէն արտասուելու անկարող, ձայն չհանելու համար իրենց լացը զոպելէ շնչահեղձ կհասնին Գօլէճին դուռ: Հոն կարենալով միայն արձակ շունչ մը առնել կփոփոկէր իրենց սիրտը ամբարուած հեծկտանքի մթերքը և կսկսէին հօսիլ արտասուքի հեղեղները: Հոս սկսաւ ողբուկոծի նոր աղմուկ մը: Կին մը կգոչէր «Վա՛ն զաւակս ուր մնաց», միւսը «Վայ, աղջիկս չկայ», ուրիշ մի «Վա՛ն, էրիկս»:

Մինչդեռ թշուառներու շարքեր իրարու կյաջորդէին, լեցնելով Գօլէճին սենեակները ու բակը, ահա վերի յարկէն

խճողներ ափսոսելով կոռուքիին, «Հրդեհ, հրդեհ, մուխ՝ սիւն մը կը արձրանայ, որո՞ւն տունն է արդեօք այսողը»: Ուրիշ մուխ սիւն մը միւս կողմն քարձրանալ սկսաւ, քիչ մը վերջը ուրիշ սիւն մ'ալ, և այսպէս կամաց կամաց ամէն տուններէն կելլէին մուխեր, և անոնց կյաջորդէին բոցեր ու ճարձատիւններ:

Ժամը 8 էր, զէնքերու ձայնը կնուազէր ու հրդեհի ճարձատիւնը կատաղանար: Այս կնշանակէր թէ Հայեր իրենց տուններէն փախած էին ու յարձակողներն հարկ չէին տեսներ զէնքեր պարպելու: Անոնք միայն պարտականութիւն մ'ունէին զորս կկատարէին անթերի. այն էր գուռն խորտակել, ասպրանքները կողոպտել, տան մէջ քարիւղ սրսկել ու կրակ տալով դուրս ելլել: Այսպէս կտրամադրէր իրենց նոր պարտականութիւնը: Այս ամէնուն այնպիսի ճարտարութեամբ ու անշփոթ գործունէութեամբ կատարուիլը մեզ յայտնի կերպով կիմացնէին թէ առաջուց կազմակերպուած դաւ մ'էր, նախապէս պատրաստուած, պատուիրուած կարգ ու կանոն մը կտիրէր իրենց մէջ: Առանց տուն մը մոռնալու, առանց հիւզակ մ'իսկ խնայելու, ամբողջ Տարսոնի Հայ բնակչութեան 450 է աւելի տունները կարգաւ, մէկիկ մէկիկ կողոպտուելու ու հոյ ճարակ եղան, և անոնց կից գտնուող Յոյն տուններն ամենայն զգուշութեամբ պատուարուեցան կողոպտուէն ու հրդեհէն: Կողոպտեցին նաև Հայ եկեղեցին, և քարաշէն հոյակապ շէնքն այրել անկարելի դրանելով քանդեցին անոր գեղեցիկ խաչկալը, որ Ունճեան Աբել և Մաթոս եղբայր յիշատակն էր. և կրօնական քինականութեամբ պղծելով զայն՝ լուծեցին իրենց վրէժն ու հեռացան:

Քիչերն հասաւ, ամէն կողմ տիրած մահաշուք լուծեան մէջէն հասարակաց ժամացոյցն աշտարակին ղլխէն կհնչէր մերթ քնդ մերթ, առջի օրերէն աւելի տխուր ու մեղամղձիկ: Տարսոնի Պօլէճին բոլոր սենեակներն ու բակը լեցուած էր ամէն կարգի ու հասակի թշուառ էակներով: Ամէն անկիւն լեցուն էր, ու ժողովուրդին մեծ մասն ստիպուած էր բակը, հողերու վրայ գետեղուիլ: Դեռ երէկ դարգարուն ննջարաններու, դեղագրուագ մահճակալներու և փափուկ անկողիններու մէջ հեշտագին մրափող պարօններ, փափկասուն տիկնայք, մանկամարդ օրիորդներ ու մատղաշ մանկաիք այսօր չոր ու ցամաք հողին վրայ նստած, անձաժկոյթ ու անպատուար, կուաղէին իրենց փառաւոր անցեալը: Կը տեսնուին հոն նաև շատ մը կիներ, որոնք իրենց գեռատի մանչ ու աղջիկ դաւակներով շրջապատուած կնստին անկիւն մը՝ գլխիկոր ու արտասուա-

թոր, և իրենց մանուկները սիրաշահելու կեղծքի մը տակ ահա-
մայ կպատասխանեն այն փոքրիկներուն հետեւեալ պարզ հար-
ցումներուն. «Մայրի՛կ, ո՞ր է հայրիկս, ինչո՞ւ տուներնիս չենք
երթար, ասոնք ինչո՞ւ հոս եկած են», և ըն.:

Գիշերը ընդմիջեցաւ, ժամացոյցին տխրագին հնչուն համ-
րանքը երթալով կաւելնար. հրդեհի բոցերով լուսաւորուած
մթնոլորտը տակաւ առ տակաւ կմթաղնէր: Իրենց մօր շուրջը
բոլորող մանուկներն ու օրիորդներն իրենց հարցումները ուղ-
ղելէ ձանձրացած ու անքունութենէ յոգնած կը դնեն իրենց
գլխախուռ գլուխը իրենց մօրկան ծնկերուն, և կմրափեն հոգի
անկողնին վրայ և թշուառ մայրը կհսկէ անոնց գիշերն ի բուն:

Առաւօտուն ամէն բան լմնցած էր: Հրդեհը մարած, հո-
յակապ ու գեղաշէն տուներ հրոյ ճարակ եղած, և Տարսն
վերջին անգամ մ'ալ հայու արեւնով ներկուած ըլլալով՝ իր
աեսարանին զարդը ու վայելչութիւնը կորուսած, և անոնց
փոխան մնացած էին միայն բարձր շէնքերու չորս պատեր դժո-
խային սեւագէմ ուրուականներուն նման, իբր խօտուն վկայ
բարբարոսներու գազանական վայրագ արարքին:

Հոս անուրանալի է Ամերիկացիներուն ցոյց տուած մա-
ղասիրութիւնը. այսքան ժողովուրդը սիրով հիւրընկալելէ զառ-
նոյն կէտօրին թէյ ու միս գիշերները ձաւար, բրինձ եփել տա-
լով բաժնած էին: Նոյնպէս հիւպատոսարան գտնուող ու Կա-
ւալարութեան պալատն ու թաղապետարանն ապաստանող-
սերը բերել տալով ընդունեցին: Հիմա մէկ մասը սենեակներու
մէջ, մէկ մասը բակը վրաններուն տակ և ուրիշ մաս մը բաց
տեղուանք տնանկ ու չքաւոր կոպտսեն շաքաթէ մը ի վեր,
որպէս զի երկիւղը փարատի, առջի բարեկարգութիւնը վերա-
հաստատի և իրենք կարենան այն ժամանակ դուրս ելլելով
իրենց նօթի ու մերկ զաւակներուն օրապահիկը ճարել:

250-ի չափ բացականներ կան: Մեծ մասը քաղաքին մէջ
մեռած է, և ոմանք դրսերը փախչելու առեն սպաննուած են.
յոյս կայ որ ողջ մնացողներ ալ գտնուին: Շրջակայ Հայ գիւ-
ղերը բոլորովին բնաջինջ եղած են, ու անոնցմէ հաւատափո-
խութիւն ընդունողները բերուած ու կառավարութեան յանձ-
նուած են:

— Սանասարեան Վարժարան. Կարինէն ընդարձակ նամակ
մը առինք Սանասարեան վարժարանի վիճակին վրայ գրուած:
Նամակագիրը պատասխանատու կհամարի ուսանողութիւնը, որ
ամէն կարգադրութիւն ռանակոխ կընէ և ուղած ձևով կվարուի

հաստատութեան մէջ, կըսէ. թէ և առերևոյթ հանդարտութիւն մը կայ դպրոցին մէջ, սակայն տեւական ու հիմնական բան մը չէ: Գիշերօթիկներու մէկ մասն արդէն հայրենիք մեկնել է և միւս մասն ալ կապտորաստուի մեկնել, կասկածելով թէ աշակերտները դարձեալ պիտի հանեն: Նամակագիրը կըսէ թէ վարժարանն այս դրութեան մէջ անկարելի է բարեկարգել, եթէ նոյն իսկ ամենէն կարող ձեռքն աշխատի: Միակ դարմանն է, կըսէ, տարին փափուած նկատել և յառաջիկայ տարուան համար այժմէն կարգադրութիւններ ընել: Մենք ցոյց տուած ենք ատեններն թէ այն միակ դարմանը վարժարանին տեղեփոխութիւնն է Խարբերդ կամ ուրիշ տեղ. որովհետեւ կան տեղական պատճառներ, որոնց համար Կարնոյ մէջ մնալով վարժարանը, վերջ չեն կրնար գտնել պարբերական խառնութիւնները:

— Դամասկոսէ Մշեցի մը մեղուղղած նամակով ցաւ կ'յայտնէ որ մինչ Տ Ներսէս Վ. Խարախանեան 6-7 ամիսէ ի վեր Առաջնորդ ընտրուած է, Պոլիս կմնայ և հայրենիքի վիճակը օրէ օր կդժուարանայ: Խաղաղութեան օրերու մէջ ամէն ոք կրնայ ժողովրդեան վարիչ և առաջնորդ ըլլալ, բուն պէտքն այս դժուարութեան օրերուն մէջ է, կըսէ: Սակայն Ներսէս Վ. նոյն իսկ իր ժողովրդեան օգտին համար կմնայ այստեղ, նպաստի գումար մը միատին տանելու և անոնց ցաւին դարման մը գտնելու համար: Մեր թերթին մէջ եղած հրաւերները վկայ են արդէն ասոնց: Բայց Մուշի Առաջնորդը վաղը վերջապէս կմեկնի Պոսէն և քանի մը շաբաթ վերջ իր ժողովրդեան քով պիտի ըլլայ:

Երկիւղ կայ որ յառաջիկայ դարնան, թշուառութեան պատճառաւ շատ մշեցի դաղթականաց վիճակը մէջտեղ ելնէ, և այս օրերս աւելի դժուարացած է՝ նպատաներու դադրելովը: Նոր գաղթականներ սուրբեղ գործ, մանաւանդ ապրուստ պիտի գտնեն: Կը յուսանք որ Խարախանեան Վրդ. իր անցած տեղերը, մանաւանդ Մշոյ մէջ պիտի հառկցնէ այս ամէն մանրամասնութիւնները, և պիտի յորդորէ զիրենք գարնան զբաղելու իրենց հունձքերով, յառաջիկայ ձմեռ նորէն նպաստի կարօտ չըլլալու համար, քանի որ Պարիսպարանի միջոցները բացարձակապէս սպառած են:

Զուլումի երկրէն.— Սեբաստիոյ Տուղլասար գիւղէն եկած նամակներ կը ծանուցանեն թէ՛ այս օրերս տեղւոյն մէջ հայ փոքրիկ մանուկներ, փողոցները թափած են ու լալով «հաց» «հաց» կը պօռան Անկարելի է գիմանալ ու է մարդու, անմեղ

փոփոխելներու այդ սիրտ բզբտող լացերը լսելով: Գիւղը որ կը բաղկանայ 350 տունէ հազիւ իր մէջ 30 տուն ունի որ կընայ ինքզինքը ապրեցնել, մնացեալները ամբողջ թշուառ են ու նպաստի կարօտ: Ամէնքն ալ անցեալ տարիներու սովերուն հետեւանքով զրկուած էին իրենց բոլոր ունեցածներէն, անասուններէն, հողերէն և գոյքերէն: Ամէնքն ալ առանց հողի են և սերմանացանի ժամանակը ահա՛ եկած ըլլալով, ո՛չ հերկելիք հող, ո՛չ ցանելիք սերմ և ոչ ալ լծկան կենդանի ունին: Իսկ այս ամէնը մէկ կողմ, ո՛չ մէկը հաց ունի. անօթի են ամէնքն ալ և այս անօթութեան պատճառաւ ծագած կարգ մը հիւանդութիւններէն, գիւղը բազմաթիւ զոհեր տուած է: Ո՛չ մէկ խօսք, ոչ մէկ բառ աւելցնելու պէտք չկայ. իրողութիւնը ինքնին պերճախօս է: Մեր բարեսէրներուն կարեկցութիւնը հրաւիրելով հանգերձ, Տեղապահին ուշադրութեան կը յանձնենք այս հէք թշուառները, որոնց մէջ անօթի անմեղ մանուկներ կան:

Պարօմի թուրք հիւպատոսարանը իր կառավարութեան կողմէ ընդունած հրահանգին համաձայն՝ յայտարարած է թէ՛ ժամանակաւորապէս թոյլատրուած է տիրող սովին պատճառով՝ Էրզրումի նահանգին մէջ կովկասէն և Ռուսիայէն ներմուծել առանց սահմանուած մաքսի ալիւր, եգիպտացորեն, և այլն:

— **Պապի ցուերը** Պօլսոյ պապական նուիրակին եկած նամակ մը կժանուցանէ որ Պապը խորապէս ազգուած է Անատոլիի Հայոց վիճակին նկատմամբ իր ուսացած լուրերէն, ուստի հաճեցաւ զրկել 10,000 ֆր. որպէս զի տեղւոյն վրայ բաշխուի անօթութենէ տառապողներուն:

Կիլիկիոյ Կարօղիկոսի երաժարակներ.—Տ. Սահակ Ա Կաթողիկոս նամակ մը ուղղելով այս օրերս Պատրիարքարան, կ'ըսէ թէ՛ Աթոռին կալուածական խնդիրն ո՛ր և է լուծում ստացած չըլլալով, իր պաշտօնին շարունակութիւնն անկարելի դարձած է և օդերուն մեղմանալուն կ'նայի Աթոռէն հեռանալու համար. կ'աւելցնէ որ այս խնդիրը միայն Սոյ Աթոռին չվերաբերի, այլ բոլոր Եկեղեցիներու, դպրոցներու և Բարեգործական հաստատութիւններու վերաբերեալ կալուածներու, հետեւաբար Պատրիարքարանն իբրեւ սկզբունքի խնդիր պէտք է վարէ այս գործը:

Տ. Սահակ սրբազան միւնոյն տաւն կ'ըսէ թէ՛ կառավարութիւնն ամբաստանած է զինքն իբրեւ խռովութիւն դրդող, սակայն եկեղեցիներու մէջ տեղի ունեցած այս կարգի դուրմամբներ ի՞նչ կապ ունին, կ'ըսէ, հանրային ապահովութեան հետ և անդին՝ քաղաքային գործոց համար միթիւններ կ'ըու-

մարուին հանրային վայրերու մէջ և աւելի մեծ բազմութեան ներկայութեան:

Տ. Սահակ Սրբազան կ'աւելցնէ նաև որ Կիլիկիոյ հանգուցեալ Մկրտիչ Կաթողիկոսի ժառանգորդները յայտարարած են պաշտօնապէս թէ հանգուցելոյն անունով նշանակուած կալուածներն իրենց չեն վերաբերիր, այլ վանքին:

Կաթողիկոսը զարմանք կ'յայտնէ թէ—ինչպէս դրած էր Բիւզանդիոն—Ռօպէրդ Իօլէֆի շուրջ գտնուող հողերն ինչպէս հաստատութեան անունով կ'արձանագրուին և Հայ դպրոցներու եկեղեցիներու իրաւունք չի տրուի իրենց անուան կալուած ունենալու: Մինչև հիմա շատ անգամներ խոստացուցաւ, կ'ըսէ, այս կալուածական գործերու կարգադրութիւնը, սակայն «Գարեբով հաւատացիներ և դարերով տուժեցիներ», կ'աւելացնէ:

Այս գիրը Խառն ժողովոյ յանձնուած է, սակայն ինչպէս անցեալ երկուշաբթի օրուան թուով գրեցիք, կառավարութիւնը սկզբունքով ընդունած է դպրոցներու և եկեղեցիներու անունով կալուածներ արձանագրել և օրինաց ծրագիր մալ պատրաստած է, որ Երեսի. ժողովէն պիտի ընդունուի, ու այս կերպով վերջնականապէս պիտի ապահովուին նաև Սոյ Եթոռին սեփական կալուածները, սակայն Մկրտիչ Կաթողիկոսի ժառանգորդաց յարուցած խնդրոյն առթիւ ձեռք բերուած որոշումն անուշադրութեան արդիւնք է, քան թէ յատուկ մտադրութեան մը հետևանք, ինչպէս կ'լլար անցեալին մէջ: Ուստի փափաքելի է որ Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոս ալ համազում դոյացնէր այս մասին և ինչպէս յոռի շրջաններու մէջ պաշտօնավարեց, Ազատութեան շրջանին մէջ ալ շարունակէր իր պաշտօնը, պայմանաւ սակայն որ Մկրտիչ Կաթողիկոսի ժառանգորդաց հետ իրաւախոհութիւն մը դոյացնել կարելի ըլլայ:

Յեռնիայ Զուրբ.—Երուսաղէմի Պաշտօն պատր. վոխանորդ Տ. Եղիշէ վր. Զիլինկերեան երէկ այցելեց եւմտական նախարարին և յայտարարեց թէ՝ Եալօվայի մէջ Երուսաղէմի վանքին սեփական մէկ ագարակին կառավարութիւնը 200 արտավար հող դրաւի տակ առնել և ծախել ուղեր է, առարկելով թէ՝ 8800 դշ. ի չափ յետնեալ տուրքերէ առնելը մը ունի:

Եղիշէ վրդ. խնդրեր է նախարարէն հարցնել Եալօվայի իշխանութեանց թէ՝ այդ պարտքը ո՞ր տարիէն մ'նացած է, քանի որ ինք իր պաշտօնավարութենէն ի վեր բոլոր տուրքերը վճա-

րած է: Եւմտական նախարարին հրամանաւ նոյն նախարարութեան հասոյթներու տեսուչը հեռագրով մը տեղեկութիւն ուղեց Եալօվայի գայմագամէն, հրամայելով միւսնոյն ատեն որ առայժմ գրաւման գործողութիւնները յետաձգուին:

Կեսարիոյ. Կառավարիչը տեղւոյն Հայերուն և Յոյներուն յայտարարեր է. — «Ներքին գործոց և Եւմտական նախարարութեանց հրամանին համեմատ ոչ-իսլամ ազգերէն ըստ առաջնոյն պիտի դանձուին զինուորական տուրքերը և ոչն հրամանին անստորոշները պատասխանատու բռնելով, պիտի պատժուին: Կեսարիոյ Առաջն. Փոխանորդը հեռագրաւ կըրկին գիւմուս ըրած է Օսմ. Երեսի. Ժողովին և Տեղապահ Արքայանին: Անք զիտեր թէ ինչ տեսակ քաղաքականութիւն է որուն կը հետեւի Հիլմի փաշա. գաւառներուն տուած հրամաններուն և հրահանգներուն նայինք թէ՛ Տեղապահին ըրած յայտարարութեան որ «առ այժմ մինակ թէ վզիա թը պիտի արձանագրուի»: Որո՞ւն հաւատանք:

Մրուսաղեմի խնդիրը ճախարարաց խորհրդոյ յանձնուած: — Պատրիարքարանն ասկէ առաջ ընդարձակ թագրիւր մը զրկած էր Դատական գործոց նախարարութեան, մանրամասն կերպով բացատրելով Պոլսոյ Պատրիարքարանին իրաւասութիւնն երուսողէմի Պատրիարքական Պէրթին և թէ Սահմանադրութեան տրամադրութիւնները: Միւս կողմէ Տ. Յարութիւն Պատրիարքի հեռագրել տրուած ըլլալով որ Պոլսոյ Պատրիարքարանն այս գործերուն միջամտելու իրաւունք չունի, Դատական նախարարութիւնը պէտք տեսած է որ Վարչապետն այս մասին կարգադրութիւն մընէ և թուղթերը զրկած էր Բ. Դուռ: Հիւսէյին Հիլմի փաշա նախընթաց օր խնդիրն յանձնեց ճախարարաց Խորհրդոյ, որ Զատիէն անմիջապէս վերջ պիտի զբաղի այս խնդրով և իր որոշումը պիտի տայ. այս որոշումէն կախում ունի նաև այս խնդրոյն մէջ Ազգին առնելիւր ընթացքը, որովհետև այս անգամ Վարչութեան կողմէ զրկուելիւր ներկայացուցիչին, որ հաւանականաբար Տրդատ Եպիսկոպիտի ըլլայ, լիազօր իրաւունք պէտք է տրուի կամ կառավարութեան կողմէ պաշտօնեայ մը պէտք է ընկերանայ, տեղւոյն մէջ ի գործ դրուած բռնութիւններն և ոսպառնալիքները դադրեցնելու համար: Ասոնց ատիճանն հասկնելու համար կուգանք աւելցնել որ ներկայ տօնական օրերուն մէջ երբ ամէն կողմէ ուխտաւորներ կերթան Երուսաղէմ, Տ. Գրիգորիս Արքեպ. ճամբայ հանած են Երուսաղէմէ

Պուլիս գալու համար, երբ Եպիսկոպոս ալ չկայ վանքին մէջ: Պատրիարքարան ալ Յարութիւն Պատրիարքին հեռագրել տուած են որ եպիսկոպոսի ներկայութեան պէտք չկայ: Երէկ Պուլիս հասաւ միաբաններէն Սիմօն Վրդ. Թէլեան, որ վանքին արդի խանդարուած վիճակէն և բռնութիւններէն փախած է, Մէրսինի ազգայիններն հանրագրութիւն մը ղրկած են Պատրիարքարան, հրաւիրելով Պատրիարքարանին ուշադրութիւնն երուսազէմի արդի վիճակի վրայ, որ օտարաց առջև Ազգին և Վարչութեան վարկը խախտած է:

— Թանինի այս օրուան թիւին մէջ հեռագիր մը կայ Յարութիւն Պատրիարքի տարագրութեամբ, որով կհերքէ անցեալները Բիւզանդիոնի մէջ երեւած այն լուրը թէ Հայոց և Լատինաց միջև տեղի ունեցած վէճին հետեանքով 100 հոգի մեռած են: Այդ լուրը Բիւզանդիոն չտուաւ, այլ Թուրքերէն Օսմանլը թերթն հրատարակեց նախ, ուրիշ արատապէցին Պուսոյ միւս Հայերէն, Ֆրանսերէն և Յունարէն թերթերը, բայց տակաւին հերքումն երուսազէմէն չեկած, հետեւեալ օրը Բիւզանդիոն ստուգեց և հերքեց: Եթէ Բիւզանդիոնի այս հրատարակութիւնն ուշադրութիւն գրաւեր է, ինչո՞ւ ուշադրութիւն չի գրաւեր արդեօք Յարութիւն Պատրիարքի պատասխանատուութեան ներքև գտնուող վանքին արդի քննադատելի վիճակին նկատմամբ զրածները:

— Վարչութեան կողմէ կարգեալ քննիչ յանձնաժողով մը, որ կըաղկանայ Գարաեան, Շահրիկեան, Զօրապ և Քեաթիպեան էֆ. ներէ, կըբաղի Ալիիկիոյ Աթոռին սեփական կալուածներուն վիճակը ճշտելով և ընդհանուր ազգային սեփականութիւն եղող կալուածներու մասին ուսումնասիրութեան մը պատրաստութեամբ: Սոյ վանքին սեփականութեան բոլոր գործերն յանձնաժողովը նկատողութեան կառնէ. աչքի անցնելով 30—40 տարի առաջուան արձանագրութիւններն և թուղթերը:

Քաղաք. ժողովը.—Նկատելով որ հակառակ վարչապետին և ներքին գործոց նախարարութեան մէկ քանի անգամներու տուած հաւատարմութեան, անօրինակ խտրութեամբ դաւառներու մէջ կը շարունակուի զինուորական տուրքերու դանձումը, և ամէն օր գրեթէ հարիւրաւոր հեռագիրներ ու նամակներ Պատրիարքարան կը հասնին, որոշեց նոր թագրիւր ևս պատրաստել և ներկայացնել Մեծ-Եպարքոսին, մանրամասնաբար ցոյց տըրուելով այն բոլորը, որոնց մէկ ծայրէն միւսը՝ կե-

դերբումներու առիթ կուտայ զինուորական տուրքի դանձումը:

Փոխադարձ այցելւելիւն. — Մահմուտ Շէվքէթ լիաշա երեւի խոխադարձ այցելութիւն տուաւ Տեղապահ Սրբազանին, ընկերակցութեամբ թիկնապահի մը. Տեղապահը ողորդական հրամանատարին ճակատը համբուրեց և հրաւիրեց բաղմիլ պատուոյ թիկնաթուղ: Շէվքէթ լիաշա կէս ժամու չափ սիրալիւր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Տեղապահին հետ սրտապնդիչ խօսքեր ընելով Հայ Ազգին նկատմամբ:

— Զմիւռնեայի առաջնորդ Տ. Եղիշէ Եպսկոպոսը ընտրուելով Կ. Պօլսոյ հայոց պատրիարք ստանձնել է իւր նոր պաշտօնը:

Նորին Սրբազնութիւնը ներկայացրել է Օգոստ. Սուլթանին այցելել է նախարարներին, աղագերի հոգևոր պետերին, և ընդունել է նրանց փոխադարձ այցելութիւնները:

Ա Յ Լ Ե Ի Ա Յ Լ Ք

ՄԵԾ ՄԱՐԴԻԿԸ ԵՒ ԴՊՐՈՑԸ.

Դպրոցը ապագայ մեծ մարդկանց օգուտ տուէ՞լ է, նպատակ է նրանց ամբարեւել այն նիւթերը, որոնցով յետոյ կարողանար օգտուել նրանց հանճարը: Մեծ գիտնականների, գրողների, երաժիշտների կենսագրութիւնը այդ հարցերին պատասխանում է և մեծ մասամբ պատասխանը շատ աննպաստ է դպրոցների համար, մասնաւորապէս կլասիկական դպրոցների համար:

Մեծ մարդիկ, մեծ մասամբ, զեռ մանկական հասակում արտայայտել են որ և է հակումն և ընդունակութիւն, և բոլոր ուժով ձգտել են բաւականութիւն տալ այդ հակումներին, միանգամայն անուշադիր մ'նալով դէպի այն բաները, որոնք բաւականութիւն չեն տուել իրանց ընածին ոգևորութեան:

Եթէ նրանց կեանքի պայմանները մանկական հասակում դատաւորուել են այնպէս բացեյաջող, որ նրանց ծնողները կամ շրջապատողները դուշակել են երեխայի անգուգական յատկութիւնները և չեն ձգտել մղել նրան դէպի ընդհանուր շարքերը, այն ժամանակ նրանց զարգացումը անցել է շատ լաւ: Այդպէս է եղել Մօցարտի մանկութիւնը, որի մայրը նախատեսել